

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।

लोकजल

धम्मपत्र

[सर्वप्रिय छगू मात्र नेपाल भाषाया मासिक पत्र ।]



महपूजा

अंक

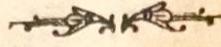
वर्ष १
संख्या २

कछला

बुद्ध सम्वत् २४६१
नेपाल सम्वत् १०६८

दच्छिया चन्दा ३)
खुलाया २)
थुगु अंकया १)

विषय सूचि



विषय	पौल्या
स्वागत वर्ष—श्री हरिकृष्ण	२१
सम्पादकया कलमं	२२
नेपाल साहित्य—भिक्षु महानाम “कोविद”	२६
नपाईस रुपैया तलव दुम्ह जज्—श्री केशवलाल कर्माचार्य	२८
मणिचूड दहं—भिक्षु अनिरुद्ध	३१
समाजगा चक्र—श्री अशोकरत्न	३३
मानव-जीवन व दर्शन—श्री भाजु भूवनलाल प्रधान	३६
सत्पुरुष—भिक्षु चुन्द, लंका	३८
शान्ति याव—भिक्षु अमृतानन्द	३९
“धर्मोदय”यात सुनां छुधा ?—	४१
समाचार	४२
वर्ष व महिनाया नामावली—वैद्यवर पं० आशाकाजि बज्रचार्य	४४

धर्मोदय सभाया ३गुगू वार्षिक महासभा

२८ नवेम्बर, सारनाथस

सकिमना पुन्ही खुन्हु धर्मोदय सभाया महासभा
आर्यसंघाराम, सारनाथे जुई । सकल भाजु मयजुपित थुगु
महासभास ज्ञायया नीति विनम्र निवेदन याये ।

मन्त्री,

धर्मोदय सभा, सारनाथ, बनारस ।

अर्थात्



स्वस्वापासा

१०००

सम्पादकपिं

“भासाये जोतये धम्मं”

भिच्छु अनिरुद्ध,
भिच्छु महानाम “कोविद”

वर्ष १

कालिम्पोंग

कार्तिक विक्रम संवत् २००४
नोमेम्बर ईस्वी संवत् १९४७

अंक २

स्वागत वर्ष

(श्री हरिकृष्ण)

स्वागत नूतन-वर्ष नवाशा, स्वागत वर्ष नवीन जनाशा !

स्वागत हे समय द्रुम-शाखा, स्वागत भू-जनया अभिलाषा !

स्वागत मान्य नवातिथि वर्ष, स्वागत लोक बड़ो मन हर्ष !

स्वागत पूज्य-अलौकिक-बन्धो, स्वागत उत्सवया दिन सिन्धो !

स्वागत द्वादश-मास सु-गर्भि, स्वागत षट् ऋतु-गौरव-गर्वि !

स्वागत पञ्च चतुर्विंस गात्रि, ख्युदय अस्त शत त्रय षष्टि !

‘बुद्ध-धर्म’

सम्पादकया कलमं

न्हूगु वर्ष

थौं, झी नेपाली भाजु मयजुपिसं न्हूगु वर्षया प्रीति सुख अनुभव याना च्वनज्वी । कछलाश्व १स पुलांगु दँ कचाना न्हूगु दँ शुरु जूगुया हर्ष माने यासे म्हपूजा स्मेतं याई । श्व झीगु शरीर अनित्य जुयावंसां, अनित्यगु शरीरं यानाथकीगु गुलिं गुलिं कीर्ति व पुरुषार्थ चिरस्थाइ जुई । कछलाश्व १स झी नेपाल सम्बत् १०६७ दँ कचाना १०६८ दँ शुरु जूगु जुल । थुगु बिषये झीसं निगन छगू निगू खँ सीका तयगु ज्यू थें च्वं । यथा:—

गथेजुया संबत् शुरु जुल ? सुनां संबत् शुरु यात ? गथेजुया थौं तक चले जुया च्वन ? इत्यादि इत्यादि ।

संसारे छुं गुगु महान घटना जुल धाय्वं

अनं लिपा व्यवहारे, 'फ़लाँनागु घटनां श्वदँ लिपा का' धका धाइगु रीति संबत् शुरु जुया वोगु खनेदु । सुं गुम्ह प्रभावशालि व्यक्तिपिसं अथवा देशया नायोतेसं छुं पुरुषार्थ यानाः, अनंली थःगु नां ककयाः संबत् चलेयानावंगु खनेदु । अविच्छिन्नरूपं व्यवहारे चलेजुयाः वया च्वंगुलिं थौं तकनं संबत् जीवित जुयाः च्वन ।

झी नेपाल संबत् जक मखु मेमेगु नं संबत्या चलन व्यवहारे दु । यथा:—बुद्ध संबत्, विक्रम संबत् व शालिवाहन धालसां शक संबत् ।

बुद्ध संबत्

ईस्वी पूर्व ५४४ दँ ति न्ह्यो तथागत सम्यक्सम्बुद्ध कुशीनगरे, मल्लजुजुपिनि शालोदथाने सदाया निमित्त महापरिनिर्वाण जुया विज्यात । अनंली अजातशत्रु थें जाःपिं बौद्ध जुजुपिसं, छुं गुगु महत्त्वपूणगु कार्य याःगु बखते, स्मरणया लागी 'भगवान्या परिनिर्वाणं श्वदँ लिपा' धका व्यवहार यात । थुगु प्रकारं बुद्ध संबत्या शुरु ई० पू० ५४४ दँस जुल । थुगु सम्बन्धे बौद्ध-देशे च्वंपिं गुलिं विद्वान्तेसं बुद्ध संबत्या शुरु

भगवान्या जन्मं नसें धाई परं, आपलं विद्वान्तेसं च्वे धयार्थे परिनिर्वाणया लिपा हे तिनी बुद्ध संबत्या शुरु खः धका निश्चय याई । थौं तक चलेजुया वयाच्वंगु बुद्ध

संबत्, परिनिर्वाणया लिपायागु हे हिसावं जुयाच्वन ।

विक्रम संबत्

विक्रम संबत्या बारे इतिहासे भति वाद विवाद दुगु खनेदु । विक्रम संबत्यात हे मालव गणपिनि संबत् धका नं चलेयाना तःगु इतिहासे खनेदु । ई० पू० ५७ दँस जब गौतमीपुत्र सातकर्णि, महाराष्ट्र नसें मथुरा तक शकजातिपित निर्मूल ज्वीक हटे याना छूत, अबलेसं निसं विक्रम संबत्या शुरु जुल । गौतमीपुत्र सातकर्णिया कर्मक्षेत्रे मालवगणपिनि नं पूर्ण सहयोग दु ज्वीमा,

गुर्कि अमिसं नं वहे संवतयात थःगु नां ककया संवत् व्यवहार यात * ।

ई० प्यंगू शतवर्षे गुप्तवंशी जुजुपिनि शुरु जुल । ई० खुगू शतवर्ष तकनं 'विक्रमादित्य' नामं चले जूपि जुजुपि दुगु खः । थुपि मध्ये सुप्रसिद्धम्ह चन्द्रगुप्त दुतीयया नां उल्लेखनीय । सारांस थव खः कि विक्रमादित्य धैगु जुजुपिनि छगू पदवि थें खः । अकिं जवाहारलाल नेहरुजुं थगु इतिहास सफुती थथे च्वया दिल,—“He (चन्द्रगुप्त दुतीय) took the name of Vikramaditya, and by this he is usually known. But this name, like that of Caesar, became the title of many rulers, and is therefore rather confusing. †”

‘प्राचीन भारते’ नं थथे च्वया तःगुदु—
“Later in life he (Chandragupta ii) took the additional title of Vikramaditya which was associated by tradition with the Raja of Ujjain who is believed to have defeated the Sakas and established the Vikrama era 58-57 B. C. ‡”

थव जुजुया पालाय् संस्कृत साहित्यया वृद्धि माथाय् तक जुया वन । संस्कृत भाषा

*सोयादिसं सविस्तर जयचन्द्र विद्यालंकारया ‘भारतीय इतिहास की रूपरेखा’ पृष्ठ ८५८ निसं ८६६ तक।

†Glimpses of World History. P. 104.

‡ Ancient India P. 151

हे कोट भाषा जुयावन । थ्वहे समये कालिदास थें जार्पि संस्कृतया विद्वान्पि नं दुगु जुल ।

विक्रमादित्यया बारे नेपालया वंशावलीया अनुवाद, डांनिल् राइट्या नेपाल इतिहासे—मणि-जोती देवि, खास्ति चैत्य दयकूम्ह सूर्यवंशी विक्रमन्ति जुजुया काय् मानदेव जुजुयात, “कलियुगया स्वदो दँ बिते ज्वीगु बखते छ, संवत् हीकइम्ह पराक्रमीम्ह विक्रमादित्य जुजु जुइ तिनि” धका भविष्यवाणि याना तःगुदु † । तर थव खँ बांलाक मिलेजुखा मवो । हानं वहे वंशावलीया पृष्ठ १३१स अंशुवर्म जुजुया पालाय् हिन्दूस्तान्या विक्रमाजित जुजु वयाः, संवत् फेरे यानाः, जगते न्हूगु संवत् चलेयाना वन धका नं च्वया तःगु दु । विचार-कतयसं थुगु खँ अन्वेषण याना स्वेगु उत्तम ।

शक संवत्

शाके धालसां शक संवत्त्या बारे नं वाद विवाद दु । तर थव निश्चय खः कि शक संवत्त्या स्थापना ई० ७८ दँस शाक्य जुजु सम्राट् कनिष्कं याना थकल । थुगु खँयात प्रमाणित याइगु कनिष्कया शिलालेखत आपलं दु । कनिष्कया दके न्हापाया लेख छगू, पेशावरे (कनिष्कया राजधानी) नष्टावशेष जुया च्वंगु चीभा छगः म्हुयासोवले, अनं मूर्तियुक्तगु सन्दूक छगः लुया वल । उकी संवत् १ च्वया तःगु दु । सर्वास्तिवादी आचार्यपित ब्यूगु कनिष्कया विहार व महासेनया संघारामया बारे

† History of Nepal P. 101

नं उल्लेख दु । सारनाथे लुया—धोगु लेखस—गुगु
तृतीय वर्षया खः—भिक्षु बलं स्थापना
याःगु बोधिसत्वया मूर्ति व शैलमय
छत्रया बारे उल्लेख दु । शक संवत् धका नां
चले जुया १२६२ दस, श्व हे संवत्यात शाली-
वाहन संवत् धका नं नां चले जुगु दु * ।
श्व हे शक संवत्यात गुलिसिनं विक्रमादित्यं दयका
थकुगु धका नं धाई । श्व व्याकं शंका निवारण
ज्वीक जयचन्द्र विद्यालंकारं थःगु इतिहासे बांलाक
चव्यातःगु दु । सम्राट् कनिष्कया अबुजुया बारे
'प्राचीन भारते' कनिष्क जुलसां कफस
(Kadphises ii) या पुत्र मखु परं वासेष्क
अथवा वासेष्कया पुत्र खः धका चव्या तल + ।
जयचन्द्रया इतिहासे सम्राट् कनिष्कया न्ह्यो
वासिष्कया नां मदु बरु वासेष्कयां लिपा दुतीय
कनिष्कया नां चव्यातल, गुह्यसिया समय
ई० १०७-८ या के ज्वीमा । सम्राट् कनिष्कं
प्रायः सम्पूर्ण उत्तर भारतयात, सातवाहनपिनि
ल्हार्ति, त्याका काल । श्वसपोलया राजधानि
पुरुषपुर धालसां वर्तमान पेशावर खः ।
श्वसपोलया पालाय् विशेष याना महायान बौद्ध
धर्मया प्रचार जुल । श्वसपोलया गुरु महापण्डित
अश्वघोष खः ।

नेपाल संवत्

आः बाकिचवन झीगु नेपाल संवत्या बारे ।

* भारतीय इतिहास की रूपरेखा पृष्ठ ६२३ ।

+ Kanishka, the next king, was not a son of Kadphises ii, his father's name being Vajheshka. Ancient India P. 130

नेपाल संवत् जुलसां थनि १०६७ दं न्हापा, ये
देशे च्वंम्ह साखवाल धैम्ह बंजा छम्हस्यां, देश-
वासी सकलसियां ऋण मदेका व्यूगुया प्रतिफल
खः ।

उगु बचते नेपाले, निह्य जुजुपि दुगु
खः । ईस्वी ८५५ दं न्ह्यो जुजु अभयमल्ल
मदय धुंतेली वसपोलया पुत्रपि—जयदेव मल्ल
जेठाम्ह व आनन्द मल्ल कांछाम्ह—निम्हेसित
राज्य प्राप्त जुल । थुपि निम्ह दाजु किजापि
मध्ये किजाम्ह आनन्द मल्ल भिम्ह तथा चलाकम्ह
जुल । वथें धर्मज्ञान व न्याय-अन्याय धैगु नं
बांलाक सोके फुम्ह जुल । विचार बुद्धि नं बांलाक
दुम्ह वथें प्रजापिनि ऊपरे दया करुणा नं साप
दुम्ह जुल । दाजुम्हसित यल व ये देया
राज्याभिभार बियाः थःमं, काशीयाम्ह अन्नपूर्ण
देवताया आशिर्वादं १२००० छये युक्तगु शहर
छगू दयकल, गुकियात भक्तपुर धका नां तल ।
अनं लिपा चन्देश्वरी देविया सहायतां न्हेगू दे
नं दयकल * । थुलि सिधेका थःगु निम्ति
भक्तपुरे सं राजभवन दयका अनसं राज्ययाना
चवन ।

* न्हेगू देः—“(१) बनेपुर, (वर्तमान बनेपा)
चन्देश्वरी पीठया सत्तिक, (२) पनावती, (वर्तमान पनौति)
नेपालया प्रयाग तीर्थ सत्तिक, गुगु थासे न्हापा
पञ्चालदेश दुगु खः धका धाई, (३) नाला, (४) धौखेल,
(५) खदपु (खंमु ?) धानेश्वरीया सत्तिक, (६) चौकोट
चौकोट ऋषिया आश्रम सत्तिक, (७) सांगा, नासिका
पीठ सत्तिक ।” History of Nepal. P. 163.

उगु बखते अन देशे अतिकं सःम्ह जोसि
 छह दुगु खः । छन्हु वं अजागु साइत छगु
 ल्वीकल कि गुगु साइते छुं विशेष थासं 'फी'
 कया हल धाय्वं 'लुं' जुयु । जुजु आनन्दमहं
 थव खँ यथार्थ सीका, साइतया समय नं बांलाक
 नोट्याना काल । अले जुजुं, उखुन्हुया दिने
 छफडज् ज्यापुतयात सःताः लखुतीर्थे 'फी' काय्के
 छुत । अमिसं नं अथे यात । अपि 'फी' कुबिया
 ल्याहाँ वना च्वंबले लंप्वी, येंदेयाम्ह साखवाल धैह
 बंजा छम्हस्यां, अमिसं यंका च्वंगु 'फी' ब्याकं
 लुं जुयाः च्वंगु खनाः, अमित बिन्ती बिन्ती
 योना. फोकु ब्याकं थःगु छ्ये तयके यंकल । ज्यापुत
 ल्याहाँ वया हानं लखुतीर्थे 'फी' कया
 जुजुयाथाय् यंकल । तर व 'फी' लुं मजु ।
 जुजु काचा काचां वया सोबले 'फी' लुं जुया
 च्वंगु मखंसेली जुजु जोसिखना साप तम्बेकल ।
 जोसियात नं थव खबर न्यंकल । थव खबर
 न्यना जोसि, 'थुजागु असत्य शास्त्र छु याय्त'
 धका थःगु सफु अग्निदेवयात चढ़े यात । संयोग
 बश किञ्चित समय लिपा जुजुं फीद्वें लुं चू
 भतिचा खन । खनेवं जुजु खुशिजुया तुरन्त जोसि
 याथाय् वन । अन जोसि अग्निपूजा यानाच्वंगु
 खनाः जुजुं जोसियाके, 'छुयाना च्वनागु' धका
 न्यन । जोसि यथार्थ खँ कन । अले जुजुं
 हतपतं बाकिदुगु सफु मीं लिकाय् कल ।

अले जोसि जुजुयात, "महाराज ! ज्या-
 पुतयसं ठीक् साइते 'फी' कया हः महः बुझे
 याना स्वया बिज्याहुँ" धका निवेदन यात ।

बुझेयाना सोबले बिस्तान्त खँ सिल । अथे जुल
 धका जुजुया मने अफसोस मजु, न व बंजानं
 यंकुगु लुं फी लित काय्के छ्यगु लोभयात । बरु
 वसपोलं थथे धका थःगु मनयात बोधयात :—

"संसारे कर्म धैगु छगु सत्य दु । सुख व
 दुःख, धनी व गरीब ज्वीगु ब्याकं थःथःगु भाग्य
 खः । अतः वयागु भाग्यं वैत लात, थुकी जित
 छुं विस्मात् मजु ।"

खः नं खः स्वैगु भाग्यं दुगु अथवा
 कमेयाना तःगु धन सम्पत्तियात लुटेयाना वा छु
 अने अनेगु जतन् जुक्तियानाः, सुजक धार्मिक
 अथवा पुरुषार्थी जुजुपिसं हरणयाना काई ।
 धात्थे हे पुरुषार्थी व प्रजाहितैषी जुजुपिसं गुबलें
 हे प्रजापिनि धने मिखाव्वइ मखु । बरु वं धर्म
 शास्त्रे कनातःथे 'परद्रव्येषु लोप्यवत्' धैगु
 विचार मने तई । व जुजु नं उजागु हे गुणदुपिं
 मध्ये छम्ह जुल ।

अले व बंजां, यें देशे च्वंम्ह जुजु जयदेव
 मल्लया आज्ञा कयाः शहरे च्वंपिं ब्याकं जनतापिनि
 ऋण पुलाः छगु महानगु जनसेवा यात । थव हे
 घटनां याना नेपालया उगु दँ सदाया निम्ति
 प्रातःस्मरणीय जुल । व घटना जुया दच्छि
 पूर्णजुगु वर्षयात नेपाल संवत् १ धका धाल ।
 व घटना जुलसां थवहे कछलाथव १स जूगु जुल ।
 अकिं झीगु नेपाल संवत् हिलिगु दिन अर्थात्
 वर्ष पूर्णज्वीगु दिन उखुनु जूगु जुल, गुखुनुयात
 झीसं म्हपूजा याय्गु दिन धका नं धाई । थव झी
 नेपाल संवत्यात लोमंका छ्य मज्यु ।

जनतापित स्वैतं ज्यायूख्यले मदयक थःगु
विशाल धनयात उखें थुखें वैके स्वत्थं मजुसे
धनद्वारा याय्माःगु ज्या यासे वमहाजनं राष्ट्रया
जनतापित महान सेवा यात । थुलि कार्यं तृप्त
मजुसे वमहाजनं धार्मिक चर्यानुसार थःगु छयें
सत्तिक चैत्य छाः नं दयकल । हानं थःगु हे
भुकार वयक लोहँया मूर्ति छगू दयका पशुपति

चवत्तापासा

१०००

नेपाल साहित्य

(चोह्न—भिच्छु महानाम “कोविद”)

अतीते नेपाले चवयातको सफुत, नेपाल-
साहित्य धका संख्या याय्गु युक्ति युक्त खः ।
तथापि नेपाल भाषास भाग्य जुयाः च्वंगु छुं
साहित्य मदुगु भाषा थें खने दया च्वन । थव
दुर्भाग्यया हेतु थन प्रकाशित याय्गु विचार
मयाना । न्ह्यागु ज्वी धुंकाःसां नेपाल साहित्य
शुरू नसें दनाहयगु थाकुगु ज्या थौं झीग,
ल्हाते लाना च्वन ।

साहित्य धैगु ग्वगु खे अंगं युक्त
जुइ । किन्तु अंग सम्पूर्ण जुगु साहित्य लोके
छगू निगू हे जक दु ज्वीमा । व नं दच्छि
बा निदं अंग सम्पूर्ण जूगु खै मखु । अंग्रेजी-
फ्रांस-जर्मनी आदि भाषास अंग सम्पूर्ण जूगु
उगु उगु जातियापिसं याःगु परिश्रमयो फल खः ।
अकिं नेपाल साहित्य दनाहयाः, वया अंग
सम्पूर्ण याय् धैगु छन्हुं निन्हुं अथवा दच्छि
निदं याय् फेमखु धैगु खं थन धाय्माःगु मदु ।

नेपाल भाषां खँ लहाइपिनि जनसंख्या
ग्वगुखे लक्ष दु ज्वीमा धैगु विश्वास याना ।
खँ लहाइपिनि जनसंख्या गुलि विशाल जुइ, उलि
हे विशाल साहित्य प्रचारया नं जुइ, अर्थात

मन्दिरया दक्षिण पाल्खे स्थापना यात ।

थुजागु शुभ न्हूगु वर्षस, “झी पूर्वजपिसं
उजा उजागु छौं जनहित यासे समाजसुधार
धर्मसुधार व परलोकसुधार याना वन” धका
स्मरण यासे झीसं नं अथे हे याम् फयमा धका
दृढ प्रतिज्ञा याना दिसें ! सकसितं न्हूगु शुभ
वर्ष जुयमा !!

सफुया विक्रि नं उलि हे ज्वी । ग्रन्थ-प्रचार
द्वारा माच्छि लाभ मजुल धाःसा, ग्रन्थकर्तापि
सुलभ ज्वी मखु । थुगु विचारं स्वेबले नेपाल
भाषां खँलहाइपि भतिचा ज्वोगु, नेपाल साहित्य
प्रचार याय्त् बाधा ज्वीगु प्रधान कारण खः ।
अकिया नीति झीसं याय्माःगु प्रथम कर्तव्य
ला—नेपाल भाषा जन्म भाषाजूपि सकसिनं व-
भाषां च्वेगु व खँ लहाय्गु, ब्वनेगु व ब्वकेगु
जुल ।

थुकिया बारे याय्माःगु ज्या जा—
नेपाल देशे व नेपाल जातिपि च्वनीगु मेगु
प्रदेशे नेपाल भाषाया पाठशालात सुलभ याय्गु ।
छुं छगू सर्कारी सहायता मदेकं थव ज्या भति
थाकु । तथापि नेपाल जनतापि सकलें मिले
जुयाः ज्या खँ यात धाःसा व ज्या माच्छि
प्रमाणं सम्पूर्ण याय् मफइ धैगु विचार जिके
मदु । अकिं नेपाल साहित्यया मुख्य जग
जुयमाःगु—पाठशालाय् ब्वकेत माःगु छसिं
निर्सियागु सफुत जुल । प्रारम्भिक वर्णमालां
नसें अवसान क्वास पर्यन्त नेपाल पाठय
सफुत—हिसाब, इतिहास, भूगोल, विज्ञान इत्यादि

हानं प्राथमिक विषय सम्बन्धि सफु पंक्तित नं आवश्यक । वर्तमान समये झीसं याय्माःगु प्रधान ज्या श्वहे खः । झीसं च्वयगु श्व प्राथमिक सफुत ब्वनाः बनेजुयावैपि अनागत परम्परायापिसं बाकिगु ज्या याइ । श्व विचार मेगु वचनं धाल धाःसा—झीगु कर्त्तव्य जुयाच्वंगु नेपाल साहित्य दना हयत योग्य मनुत तयार याय्गु सिवाय नेपाल साहित्य दना हयगु मखुनि ।

अध्यापनया नीतिं मुख्य माःगु सफुत च्वे सिधयवं, कलकत्ता वा बनारस हिन्दू विश्वविद्यालयादि ग्वगुखे विश्वविद्यालयस मांट्रिक परिक्षा (लिपा च्वेयागु परिक्षा) या नीतिं नेपाल भाषा स्वीकृति याकेमाः । मुख्यगु ज्या बांलाक प्रबन्ध जुयावन धाःसा श्व अपाय्चो थाकुगु ज्या मखु ।

अनंली शब्दकोष दयक्य आवश्यक । थौं कन्हे यागु छाँतं अंग सम्पूर्णगु शास्त्रीय शब्दकोष उल्लेख याय् धैगु जा असम्भव तिति । अथेजुसां साधारणरूपं नेपाल शब्दयात नेपाल भाषां हे अर्थ विइगु शब्दकोष व नेपाल शब्दयात अंग्रेजी व हिन्दी अर्थ विइगु शब्दकोष निगू नं; अंग्रेजी व हिन्दी शब्दयात थःगु भाषां अर्थ विइगु शब्दकोष निगू नं सम्पादान याय् योग्य । धात्थेनं श्व अपाय्चव अःपुगु ज्या मखु तर, अंग्रेजी वा हिन्दी शब्दकोषया उपकारं, अंग्रेजी-नेपाली वा हिन्दी-नेपाली शब्दकोष सम्पादन यात धाःसा उकिया हे आधार हनं

उगु हे क्रमं नेपाली-नेपाली शब्दकोश छगू नं सम्पादन याय् फइ ।

न्हूगु विषय सम्बन्धि विद्वान्पि झीगु बिचे विरल जूया नीति पजागु सफुत च्वयगु दुष्कर जुइ । उगु बारे याय्माःगु उपाय जा—अंग्रेजी, हिन्दी, बंगाली, सिंहल, बर्मी आदि भाषास च्वयातःगु भिभिगु सफुत झीगु भाषास अनुवाद याय्गु । थुगु हे रूपं भिभिगु उपन्यास सफुत व विज्ञान सम्बन्धि सफुत नं झीगु साहित्यस संगृहित याय् फइ । झीसं प्रथम याय्माःगु ज्या जा बौद्ध त्रिपिटक नेपाल भाषास अनुवाद याय्माःगु धकं धाय्माःगु मदु । नवीन साहित्य स्वयानं गुलिखे हे थाहाँ वं धैगु अनुवाद मार्ग हे सीदइ ।

झीसं याय्माःगु कर्त्तव्य मध्ये छगू कर्त्तव्य अखबार व पत्रिका पिकाय्गु नं खः । दैनिक अखबार पिकाय् मफुतले कमसे कम साप्ताहिक पत्रिका,—गु किं धार्मिक, सामाजिक, साहित्यिक, शास्त्रीय, वैज्ञानिक तथा नैतिक बुद्धि दयका विइ,—जुसां पिकाय्गु अत्यावश्यक ।

च्वे कनागु प्राथमिक कार्य भति झीगु ल्हाति जुल धाःसा—काव्य-नाटक-उपन्यास-जीवन-चरित इत्यादि ब्याकं विषय सम्बन्धि सफुत च्वया नेपाल साहित्य दनाहये फइ । अनागत परम्परा दया वइगु नं निश्चय खः । श्व कर्त्तव्य झीगु ल्हाति सिद्ध जूसा, अनागत परम्परायापिं झी ऊपरे प्रातःस्मरण यासे कृतज्ञ जुइ । वथे हे झीसं पिनागु पुसाया पुष्पफल लिपाया जन्मे झीत स्वैगु अवस्था दइ ।



नपाइस रूपैया तलब दुम्ह जज्

(चोह—श्री केशबलाल कर्माचार्य)

हरिलालयात न्हथु लिथु निम्हेसिनं हैरान हे याय् धुंकल । “खी, मूर्ख, पशु व मिसा धैहसित मदाय्कं न्याइ मखु” धैगु खँ हरिलालया सम्झना दुला मदुला वं हे जकं स्यू । तर ध्व खँ वीत छपी हे मयो । उकें हे वया कलापिसं वीत छेने न्हूगु ।

छन्हुया खं:—

काञ्छीह्य भुतुली च्वंच्वन । छाय् धा:सा थौं जा: श्वीगु पा: वीगु । हरिलाल जा: नैच्वन । जेठीह्य कुने कोठाय् वस-इस मिलेयाना च्वन । तले निम्ह खितितिति न्हूगु ताय् दत । जेठीया नुग. तज्यात । तले सरासर थाहाँ वना: छुं मालेथें यात ।

हरिलालं धाल—“जित: जा: खूब सात स्वे मेगु छकु ती !”

काञ्छीह्यं मुसु मुसुं न्ह्यु न्ह्युं तबिल ।

हरिलालं जेठी पत्ति स्वया धाल—“ए च्यान्टी! थौं काञ्छीं देकुगु पाछै खूब सा: । छं मिहग देकुगु काउली जा थुकिया न्होने रहिका..... ।”

हरिलालं जेठीह्यसित ‘च्यान्टी’ धका स:तीगु ‘मय:म्ह मनूया सास हे नवै’ धैथें च्यान्टी फनक लिफ स्वया काहाँ वन । काञ्छीं एक बाग:मिखां सोल । च्यान्टीं खन । ‘छु सोया जाँथी!’ धया स्वाहाने हे दित । हरिलाल त्वालपरे जुल । च्यान्टीं जवाबया प्रतिक्षा याना च्वन । थौं श्वीत जात्रा मयास्यें तोते मखु धैगु वीगु विचार । काञ्छीं न:हे मवा ।

भातया न्होने सज्जन जुल । थौं वजा भातयागु माया व तारिफं हे फुरङ्ग ज्वी धुंकल । उकें थौं न्हथु थें जाम्हस्यां ‘जाँथी’ धालं हे नमवास्ये सुंक चोना सहया:गु । काञ्छीं नमवागु खना च्यान्टी भुनु मुनु हाहाँ काहाँ वन ।

हरिलालं धाल—“छिपिं ल्वाय् मते न्हां ! ल्वाय् मते ! जि सहयाय् मखु । निम्हेसितं कक्कु ज्वना पितिना छोय् ।”

काञ्छीया मने—‘स्वीगु ताकत जित पितिनेगु’ तर म्हुतुं धाल—“स्वै दिसं रे ! वैगु धुर्की गेचौं ! न्ह्याको सहया:सां मगा । सहया: लिस्से झन् श्वीत जा न्ह्यागु धासां ज्यु’ धका ययथें हे धाइगु का ! छु जि वया भ्वातिला यत्थें धाय् त ? प्वाँए !! म्वाल्लि प्वीका वैम्हसकाले !”

हरिलालं सन्तान मदु धैगु निहु तथा स्वीखुदँ दे धुंका काञ्छी ह:गु । सन्तानेश्वरयात सवालाख सवालाख याना: मत छोय् का पूजा या:गु स्वदँ दत । बल्ल बल्ल काञ्छीया प्वाथे दत । उकें काञ्छीया फूर्ति अपाय् चोतं बडे जूगु । न्हथुह्यसित ल्याखे हे मत । वहे कारणं इपिं निम्हसिया फौजदारी मचे ज्वीगु । हरिलालया नज् जुजुं लिमला । जज्या तलब् धा:सा ‘नपाइस् रूपैया छैन मुरी धान’ । खालि खण्डे भर्ना जुम्ह । कलापिति धुर्की व चुक्ली छेनेगु सिवाय मेगु नास्ति ।

+ + + +

जेठीनाप न्हिलेख्वा याना खँल्हाःसा काळ्छीया ख्वा वेक्को, काळ्छीनाप न्हिलेख्वा याना खँल्हाःसा जेठीया ख्वा वेक्को। विचरा हरिलालया फसाद।

हरिलाल चार बजे अड्डां ल्याहाँ वोबले पिते फल्चाय् मान्बहादूरचा सिपाहीनं खसी स्याना लाःभाग तैतःगु खन। 'जितः नं छगू भाग है व्यु' धका धाःगुलिं मान्बहादूरचां छगू भाग लाः हरिलालया छथे तया वन।

जेठीह थःगु कोठाय् चोना "फुक हत्या भिबे श्वहे प्रेमीया हत्या तःधं" धका मुनु मुनु हाला च्वन। मेगु कोठाय् चोना काळ्छीम्ह म्येहाला च्वनः—“ह्याउंगु गुलाफ थें न्हिलाः प्यारी, प्रेमया बासवेकि रे! ……”

हरिलाल सरासर जेठीम्हस्यागु कोठाय् द्वाहाँ वन। जेठी थाराक न्हुल। हरिलाल हुर' न्हिल। काळ्छी ताल। 'सुथे' धका चिवा काःवन। निम्हतिपू नापं चुंचोंगु! मिखां छुं हे मखन। सरासर थःगु कोठाय् वना हानं म्येहाल। ज्यान्वँसां न्हापायागु सः प्याहाँ मव। खूब तँ प्याहाँवल डाह नं जुल। म्ये हे लोबन। खाटाय् गोदुला विचार शून्यमनं धलि डिना च्वन।

उखे हरिलालं जेठीयाके डेन—“छु याना च्वनागु ? ”

जेठी एक हे छथँ ल्हना मसो।

“अहा! छाय् अपाय् चोत गस्के जुयागु ?

मौनव्रत धारण याना च्वनागु लाकि ? ”

अय् नं हे च्यान्टीं तःमवा।

“अहा! आम्थे गस्के जुया चोंगु जा साप हे बाँला! अहा!! असाध्य बाँला!”

धका हरिलालं न्हिला न्हिला धाल।

च्यान्टीं न्हिलेगु पी मफुत। कसोया फिसिक न्हिल। हानं न्हापाथें हे गम्भीर जुल। हरिलालं थुलि खँ नं तन—“अहा! सत्तेनं आम्थे न्ह्यूगु झन् बाँला! जित जा असाध्य बाँला ताल।”

च्यान्टीं झर्के जुया धाल—“जिथें जाःद्व छु बाँलाई! न जि देकागु छुं साई!!”

हरिलालयत म्हुतु जाय्क अवाव दत। उखुनुयागु लाः च्यान्टीयात हे देकेवी र खूब साक ने धैगु वीगु विचार। लाःया कवाव देके च्यान्टी नं खूब सः खनि। चिचि-चाचि धंगु भवे-भीले न्हावलें लाःया कवाव देकेगु ठेक्का वंहे काइगु जुया च्वन। उखुनु सुथे वं, काळ्छीं देकुगु तर्कारीयात तारिफ याःगुया गुलिसम्म भूल जुगु खः बल सीदत।

“मखु, थोंया तर्कारी साःहेसाः, छिमित मसाःसां जितनि सातका।”

“छाय् मसाइलेसा, 'काळ्छी' नाँ हे गुली चाकुस्ये च्वँ। अजाम्हस्यां देकुगु चीज छाय् मसाई!”

बल बल च्यान्टीयात न्हीका हेका लेताका तले मुतुली छोट। अन्ले लाक हे अड्डायाम्ह सुब्बासाहेब छथे श्यंक वया सःतःवोगुलिं हरिलाल प्याहाँ वन।

काळ्छी कोठां प्याहाँ हे मवल। थःगु पाः मखुसां भातया न्होने जस्काय् धैगु विचारं च्यान्टीं हे जाः थुल। हरिलाल नौबजे छें द्वाहाँ वल। काळ्छीयागु कोठाय् द्वाहाँ वन। काळ्छी चाँहि ख्वा खिउँस्ये चोंका खाटाय् ग्वारातुला चोन।

“छाय् आम्थे चुंच्वनागु छु जुल” धका हरिलालं न्यन। काळ्छीं मताःछु यात।

“वा जाःनवने !” धया हरिलाल तले वन ।
च्यान्टी जाःताना बिल । नेपियागु झोंके मुरु
मुरु नःनिनल । बछिति ने धुंका नवता— ला
जा खूब रसिलो, असाध्य सा !”

“काळी देकुगुति जा साइ मखु !”—
जवाब बल ।

फसं श्वसं कुने काळीया न्हायपने
भयंका बिल ।

हरिलाल जाःने धुंका काहाँ बल । “ए, जाः
नहूँ ! जि नैवे धुन ।” धका धाल । काळी
बास्ता हे मया । हानं धाल—“बेलिया झासं
धया ! लिबाय् धुंकल ।”

“जिप्वोस्या ने मखु”—छिसः बल ।

“झिभाःचा जक नैवारे हूँ ! च्यान्टी पिया
चवन तिति” धका नरम स्वरं धाल ।

“जि ने मयःहँ, सुयां करल्लो जूला ?
हुरे, छिमिसं हे देकि छिमिसं हे नः त्यू !
.....जि दनं देके मसः ननं ने मखु”—
छसःलं हे धाल ।

हरिलाल नं झर्के जुया धाल—“जि ऊन्त
छु यानागु दु, छु धेगु दु, जिखना तंम्वेकेत ?”

काळी सुकु सुकयाना खवल ।

“हरे ! गुजापि कुजात्तेगु श्हाती लात ।
थौं जितः थिमिसं बझाँ त्वंकी मखुत । धिबा
छगःया फूलमार चुरस सां न्याना तोने माल”
धाधां हरिलाल प्याहाँ वन । ल्याहाँ वोबले जा
कोठाय़ा खापा तिना तैतल । प्वारा प्वरा यात ।
दुनें खःगः बिया तैतल खनि । हरिलालया तँ प्याहाँ
बल, धाल—“ए डंकिनी, खापा चाय्कि !”

“छि यःह्य च्यान्टी याथाय् हे झासँरे !”—

दुनें धै हल ।

काळी छाय् तंम्वेकल हरिलालं सीके
मखुत । काळी ज्यान् वंसां खापा मवाय्कु ।
जेठी लय्ताल ।

+ + + +

कन्हे खुनु सुये हरिलालं काळीयात
हेका-हीका न्हीके धुंकल । काळी मुसुक न्हिला
धाल—“न्हाथे धासां छिके जिगु ऊपरे माया
दःहे मदुका !”

“छस्थाना हस्या, जित जा वीगु र्वा
खनकी तँ प्याहाँ वैगु ।”

“भवालका ! बाहिर बाहिर लोकाचार,
भित्र भित्र पोकापार ।”

“सत्ते, धरो धर्म, छंगुलाः नेगु, जिल्ला ?”

काळी मुसुक न्हिल ।

इपि निम्हेसीगु खँ जेठी मता । जेठी
थःगु कोठाय् च्वना म्येहाल—“जिजा जेठी खः
वया हे धर्मपत्नी

उखे काळी लय मिलेयाना हल—“जि
झन् खः काळी प्यारो

हरिलाल नं मुनु मुनु हाहां अड्डाय्
वनेत प्याहाँ वन—“जेठी खः जेठी धाइम्ह,
काळी झन् प्यारो जुइम्ह ! छुयाय्गु जि
इन्साफ ! जेठी काळी मिले जुया हैरान हे
यात जित । गथे छुटे याय् श्व कच् कच् ?
वंहे वने च्वने हे मखु, डेने मखु, श्व कच्
कच् !!

छे—

जेठी मनमने धाल—“जिजा जेठी खः न्हौँ !”

काळी मनमने हाल—“जि जा काळी खः न्हौँ !”

मणिचूड दहँ

(चोह- भिचु अनिरुद्ध)

मणिचूड दहँया नां शी नेपालवासी सकलसिनं बांलाक सिया च्वंगु दु । अन, मणिचूड जुजुं थःगु कपाले च्वंगु माणिक्य ब्राह्मणतय्त दान याय्या निर्मित थःगु शिर फाय्का, उगु दहँस वया माणिक्य सिला, दान याःगु धका पौराणिक इतिहास पुराण आदिस प्रख्यान्त जुया च्वंगु जुल ।

अन धर्मालोक भन्ते एकान्त सुखानुभव

२८ गते खुनु अन वँना ।

अन वँनेत सकोदे जुका वनेमाःगु खँ सकसिनं स्यू । जिपिं निह्न इखुनु सुथ न्हाप्पां तोप् तयव दँना वँना खास्ति चैत्यराज (महा बुद्ध) स ७ वजेति थ्यंका अन महा चैत्यराज चःाचाः उला दर्शन, वन्दन, पूजनादि याना ।

म्हिग न्हिने ११ बजे दिवा भोजनं लिपा आतक्कं प्वाथे छुं आहार द्वाँहौं वंगु मखुनि ।



याः बिज्याना च्वंगु लच्छिति दत । थुगु अवस्थाय् प्वाक्क आयुष्मान् आमृतानन्द धर्मोदय-सभाया रिपोर्ट इत्यादि ज्वना कालिम्पोंगं थन आनन्दकुटी थ्यंक बिज्यात । धर्मालोक भन्तेन, 'अमृतानन्द बिज्यात धायवं छको खबर छोया हति' धका धया थका बिज्यागु दु । अन वँनिपिं सुं दैला धका माला स्वयां सुं मलुया आखिरे थःहे उपासक छह्न पासा व्वना अन छको सीकः नं वनेगु इच्छा जुयाः आषाढ

हनं अपाय् हाकःगु लँ नं वये धुन । म्हँजक न्यःगु मखु परं प्वाथे च्वंम्ह छुंनं तिति न्हुल । परिणामे छथाय् च्या पसले च्वना प्रातःकालया जल्पान पूजा जुल ।

थनं वना सके १०॥ वजेति थ्यंकः वँना । अन, दिवाभोजन याना भचा विश्राम याय् धुंका बुलुहुं पर्वत गया बज्रयोगिनी च्वे थ्यंक वँना । थनं के स्वया भले आहा ! सको दे गुलित बांलाना हिसिचा दुस्य बुँया फाँटया दथुई छेँ

छपुचःचा यानं स्वेभले तसतं हे रमणीय जुया
खनेदया च्वन ।

श्व सकोदेया च्वस्सं च्वंहा बज्रयोगिनी,
नेपाल देश रक्षा याय्त च्वं च्वंपि प्यह्य योगिनी
मध्ये उत्तर दिशा पाखे च्वंहा छह्य जुया च्वन ।
थन थयंका तसतं तांन्वया चःति नाः नाः
वोगुलिं भचा त्यानु लंकेत विश्राम याना च्वना ।
न्हापा गबलें धन वयमनंगु जूया निर्मित उखें
थुखें चाःचा हिला खः जुया । तःतःधंगु सतःत
निगू प्यंगू खने दत । उकी मध्ये जात्रा याय्त
यंकीह्य योगिनीया मूर्ति तथा तःगु सतःले थयन ।
अन के द्वाँहाँ वँना खः वँना भले कठा छकुती
झी समे भले ब्वैगु थें ज्यागु भगवान्या शिर
छग उत्तर पाखे दुगु बांलाक खने दया वल ।
दध्वी सिझया म्हधुच्छिति पाय् जाःगु चैय छगः
नं दु । उखे दक्षिण पाखे पुलांगु हेताना च्वने
धुंकःगु खासि छगः तथा तःगु नं खना । अन
हे लुखायापिने घोपाः च्वंच्वंहा झिनिदंति दुह्य
मालनिचा छह्यसिके, “श्व खासि छु याय्त
तथातःगु” धका न्यना । “थुकी श्व छयोँया
ह्ययागु लाः दायकीगु” धैगु उत्तर वल । थुलि
न्यने मात्रं हे जिगु नुगले छगू तच्चोगु वेदना
उत्पन्न जुया वल । छाय् धाःसा जगत हित
याना विज्याकम्ह वसपोल तथागत सम्यक्सम्बुद्ध
भगवान्या लाः दायकेगु धका वचन
प्रकाश याय् गुला छाय्, मनं चिन्तना जक याय्
मात्रनं झीत गुलित अकुशल सिद्ध ज्वी
धुंकल ज्वी ? अहो आश्चर्य्य ! झी नेपाल देशया
अनपढता तथा अशिक्षितयागु खं ल्हानां हे सहगु
मखे धुंकल । यदि झी थुलिमछिं बौद्धपिं दुगु
देशे बौद्ध-साख, मूर्ति-कला व इतिहासादियागु

बारे शिक्षा बियेगु सुप्रबन्ध दूगु जुसा व तथागतया
लक्षण युक्तगु शिरयात जुजुया छयोँला अथवा
मेपिनि धका सीके मफइगु ला ? यदि श्व
मूर्ति सुं पुरातत्वविभागया वेत्तापिसं खंगु जूसा
थुकिया मान् गपाय् सकं यात ज्वी ! नेपाली
मूर्ति-कलायात गुलि गौरव तल ज्वी, हाय ... !
मणिचूड दहं सीका धर्मालोक भन्ते दर्शन
याय् धका वयापिं जिमित गज्यागु खेदजनक
खं न्यने माल ! श्व ब्याकं, नेपाली बौद्धपिनि
शिक्षा अभावया साक्षी खः । थथि ज्यागु
वचन न्हापा गबलें न्यना वैगु मदु लिपानं
गबलें न्यने मोलेमा धकं आशिका याना । हानं
व मालिनोचां मेमेगु नं उजागु खं न्यकी
धैगु भयं याकनं हे अनं च्वे थाहाँ वना ।

मस्त धैपिन्त मां-बौपिसं थुगु थथे उगु
अथे धका कना मतयकं इमिसं थःगु विचारं जक
छुं कने सैगु मखु । व खासी, लाः
दायकीगु धका वैत वया मांबौपिसं अथवा थः
थिथिपिसं न्हाप्पां कना मतःसा, वं अथे अन
वक्कोसित गबले कने सै ? जि स्वेभले जा श्व
मांबौपिनि हे भूल थें च्वं ।

झी नेपाले धाःसा न्हापा लाक मांबौपिसं
नि मस्तेत अथे मखु मखुगु खं रचना याना
कनिगु, अले अपिं तःधिक ज्वी भले अमिसं
गबले भिगु खं कनी ? झी मस्त तःधिक ज्वी
भले शिक्षित ज्वीके योसा मचा भलें नसें हे
इमित खःखःगु व भिभिगु खं कँना, भिपिं
साधु सत्पुरुषपिनि सतसंगत याका, नीति
चाणक्य, लोकनीति, गृही-विनय तथा हितोपदेशादि
ज्ञान गुण बढे ज्वीगु शास्त्र विद्या पढे याकेगु
उद्योग याय् माल ।

जगतप्राणीपिं सकलसियां जय् ज्वीमा !

समाजया चक्र

(चोह—श्री अशोकरत्न)

डुवेज्वी त्यंगु सूर्यया ह्याउंसे-ह्याउंसे
 च्वंगु लालिमा, वाँउसे-वाँउसे च्वंगु घासे लाना:
 छगू बांलागु प्राकृतिक सोभा खने दया: च्वन ।
 संध्याका जूगु खना झंग-पक्षित नं, थ:थ:गु
 बाँलागु बोलि पिकया:, फुर'-फुर' ब्वया: थ:थ:
 बासे धराधर वना च्वन । मनुत नं थ:थ:गु ज्या
 खँ छुं भति फुर्मत कया:, प्राकृतिक सोभा
 स्वसों चाहू वया च्वन । प्यखें आनन्दया
 लहर खने दया च्वन ।

थुजोगु समये मोतिसुन्दर छगू सुन-सानगु
 ग:ली दुने च्वंगु छथे", कठाय दुने च्वना थ:गु
 भविष्य जिन्दगीया बारेयागु किताव प्नीकागौरयाना
 च्वन । न्हापो मचा भले सुखसिया: नया म्हिता
 जूगु व आ: दु:खसिया ज्वतेजुया च्वनेमा:-
 गुया कल्पना याना च्वन । हानं "जि याकचां
 कमाइ याना थुलिमछि जहान बच्चा लहिना साथ
 साथे समाजया हरएक गुठि-गन पा: नं फया
 च्वनेमा:गु !" धका कल्पनायासे थ:गु कमाई,
 बेसा थिकेगु, गुठि-गन व संसार व्यवहारया
 खर्च सो भले, आकाश पाताल पा:गु खना
 च्वन । गबलें आशा, गबलें निराशा , गबलें
 थ: मा-अबुजुपिनि भूलया ऊपरे क्रोध पिकया
 "कर्म खंकेगु धका मचां निसें विवाह याना बिया
 थौं जिगु जिन्दगीया भविष्य अन्धकार जुल ।
 हरे !! यदि थौं जित: मचां निसें विवाह याना
 मव्यूगु जूसा !" धका भुतु भुतु हाला च्वन ।
 हानं गबलें, "छुयाय् स्वर्गवासज्वी धुंकुपित दोष
 बियां ! थ्व फुकं जिगु कर्मया दोष खः" धका
 कर्मयात दोष बिया झुले जुया कःछुना च्वं च्वन ।

नीलकुमारि—मोतिसुन्दरया कला—तलें मुतु
 भुतु हाला कोठाय दुने वन । थ: भातयात झुले
 जुया कःछुना च्वंगु खने मात्रं हे नीलकुमारि
 तक्क रोके जुया:, ख्वा तोलों स्वया सुंक दना
 च्वन । पलख जायका मौन भगनयाना नीलकु-
 मारिं धाल, "थौं छि छाय् झुलेजुया च्वं च्वना
 दियागु ? म्ह अकं सुखमन्त लाकि छु ?" धका
 थ:गु नायूगु ल्हानि मोतिसुन्दरया ल्हा थिया
 स्वत ।

"मखु, छुं जुगु मखु" धका मोतिसुन्दरं धाल ।
 मचा सुंक च्वना नीलकुमारि नाईक
 स:पिकया धाल, "झी देपुजा पा: थ्यंक वल ।
 आ:तक छुं सारदाम ज्वरे जूगु मखुनि । देपुजा
 धा:सा कंस ज्वी धुंकल । गथेयाना दीगु ?"
 थथे धया जवावया प्रतिक्षा याना च्वन ।
 गथे विजुलिया करेन्तं ज्वनिबले वाँइये
 मिना वइगु खः, अथे हे मोतिसुन्दरयात नं
 नीलकुमारिया खँ न्यने मात्रं ह्य-ह्यी वाँइये
 मीथें मिना पक्क जुया:, छुं लिसवी मफया नील-
 कुमारिया ख्वा जक तोलों स्वया च्वन ।

जवाव मवोगु खना नीलकुमारि, "थ्व
 देपुजा पा: ला झीसं अवश्य फयमा । यदि थुकी झीसं
 पा: मफया वन धा:सा, थ:थिथि व लोकया
 न्होने छु ख्वालं च्वनेगु, छिं स्यूहे स्यू ! थ्वयां
 न्हापा दाजुभतया पा: बले गथेयाना दिल, अथे
 हे झीसं नं याय्मा । यदि थुकी बाँमलाना
 वन धा:सा, थ:थिथि झीत धाइ" धका मिसातालं
 भुतु भुतु हाला सुमुकं तले थाहाँ वन ।

नं न्याइ बले गथे स:वइगु खः अथेहे

नीलकुमारिया खँ नं मोतिसुन्दरया न्हायपने सःवयाः झसंग वन्य थें वन । मोतिसुन्दरया न्होने-थः जहान या खँ, थःथिथितेगु खँ व समाजया व्यवहार-श्व सोतां काल समान खने दया च्वन । । “यदि समाजे च्वना हरएक गुठि-गन पाः फया च्वने धाःसा श्व गली दुने च्वंगु छकूचा छथे” नं दै मखुत । मखु, गुठि-गन मफसे समाजे मच्वनेला धाःसा लोके थः थिथिते न्होने गथे च्वने” धका कल्पना यायां मोतिसुन्दरया बुद्धि व्याकं शून्य जुया छुं हे याय् मफया अथे हे झुले जुया च्वं च्वन ।

नीलकुमारिया जाः बुका, मत तेत कोठाय दुने वं बले, मोतिसुन्दर अथे हे झुले जुया च्वंगु खना झसंक वनाः, काचा-काचां मत के तथा व नापं फेतुना, वया ख्वा स्वया थथे धालः—

“छाय् छि न्हाचं निसें झुले जुया च्वना दियागु ? गनं प्याहाँ नं मझा ! छु जुल छित ?”

“मखु, छुं जूगु मखु । छं जाः श्वी धुनला ?” धका मोतिसुन्दरं धाल ।

“धुन, झसँ ! जिल” धका नीलकुमारिं धाल ।

“का नु सा” धका मोतिसुन्दर जुरूक दना नीलकुमारी नापं तले वन ।

मोतिसुन्दर, याकन याकनं जाः नया हानं कुने तुं काहाँ वन ।

लिपा, नीलकुमारिया मचातेत जाः नके सिधेका चिप-चाप इत्यादि सिला ज्या सिधेका काहाँ वयाः, मोतिसुन्दर नापं फेतुना उखुनुया विषये कुत्तुकुला न्यना च्वन ।

बारम्बार न्योसैली लाचार जुयाः, मोति-सुन्दरं थःत जूगु व जुया च्वंगु हृदयया हाल

फुकं कँसे, “यदि झीसं देपुजा पाः मफे धाःसा लोकं धाइगु जुल । मखु, लोकया न्होने च्वने देपुजा पाः फे धाःसा, आः झी च्वं च्वनागु वासस्थान कन्हे झीगु धाय्गु हक् दै मखुत । उकिं सोचे याना च्वनागु । गथे याय् मालि छं हे धा !” धका गम्भीरतापूर्वक नीलकुमारिया ख्वा स्वया धाल ।

श्व खँ न्यने मात्रं नीलकुमारिया मिखां ख्वभि सो सो बल । छुं धाय् मफया भचा सुंकं च्वन । पलख लिपा नीलकुमारिं, “प्राणनाथ ! न्हाथे जुसां झीपिं लोके च्वने मानि । उकिं झीसं लोक-व्यवहार याय् मालि । यदि झीसं देपुजा पाः मफल धाःसा, झीत लोकं छु धाइ ! लिपा झीत सुनानं पत्यार याइ मखु । थुकी झीसं पाः फेमालि” धका नम्रतापूर्वक निवेदन यात ।

लाचार जुया मोतिसुन्दरं, “कासा छं धाथे हे याय्” धका लासासं ग्वारा तुयाः ख्वाँउसे च्वंगु सास लहासे चन्द्रमाया सोभा स्वया च्वन ।

+ + + +

थौं मोतिसुन्दरया गःली दुने च्वंगु सुन सान्गु छथे” छुं भचा चहल-महल्या लहर खने दया च्वन । थः थिथिपिं हाँ-हुँ याना देपुजाया सारदाम् ज्वरे याना भ्वे नयत ठीक याना च्वन । इमि हाँ-हुँ याना च्वंगु मोतिसुन्दरया दिले तीरं सूथे जुया च्वन । उकिं धाःगु ‘गुलिसिया भ्वे गुलिसिया ल्वे’ धका । भ्वे नैपिनि लहर पिकया भ्वे नयाः च्वन । अफसोस !! तर नःपिसं नकुम्हेसिया हालत् बिचायाना मसो कि वं छ्येँ मिया नकाच्वनला अथवा बुँ मिया !

तले थः थिथिपिनि भवे नय सिधेका विरा
वादि कयाः वना च्वन । कुने कोठाय् मोतिसुन्दर-
या सोचे याना च्वन । मज्युपित जीकेया लागी
देका तःगु समाज ल्याकि इन् ज्युपित नापं
स्य केत.....?

गथे वषां वले छः वाःकया हानं चिकुलां
साम्-सुम् जुयाः वनी, अथे हे मोतिसुन्दरया
छ्ये नं भवा चहल्-पहल् दया हानं पुन् सान्
तुं जुयाः वन । वहे ल्युंसे च्वंगु, कोठाय्
सं च्वनी, मोतिसुन्दर व नीलकुमारि निम्हं सुं क
थः वंथः रुवा स्वया भविष्यया बारे सोचे याना
च्वन ।

+ + + +

दच्छि लिपा—

केता फुकं द्राहाँ वंम्ह, के फुकं झाहाँ
छाहाँ प्याहाँ वोम्ह वे छम्ह फलचाय् च्वना
मुस्या छगः छगः नया च्वन । गबलं न्हिला
हइगु, गबलं स्वया हइगु । मस्त छगु बथां
मुना वे यात हाय्का, आपा आदि कयका च्वंगु
बखते छम्ह ल्याम्हचाम्ह मनु वयाः मचातेत
ख्याना छ्याः, वे याथाय् वना “छ सु, गनं
वयाम्ह, छंगु छु नां” धका न्यन ।

“छन्त छु वास्ता, जि सुं मखु, जिगु गनं
थाय् मदु” धका थःगु वे स्वभावं हाला वे
लिफ हे मसोसे सरा सर वन । अय् जूसां
व ल्याय्म्ह मनुया दिले करुणा वना वेया ल्यूल्यु
वनाः बार बार सवाल यात । आखिरे वेनं
वयारूवा स्वया, “छि हे छम्ह खना, जो कि
दुःखीया उपरे करुणा तवम्ह । जिगु खं
न्येने मास्ति वोसा थन मखु भाजु ! छथाय्
सुन्-सानगु थासे झासे !” धका समाजला ज्वना
यंकल ।

छथाय् सिमाके निम्हं फेतुना भवा सुं कं
च्वन । वेनं मौन मगनयाना, “छिगु छु नां
छि नं जहान वचा इत्यादि दुला ” धका
ल्याय्म्हयाके न्यन ।

जितः उत्तमरत्न धाई । “छं श्व सवाल
छु मतलवें न्यनागु ?” धका उत्तमं धाल ।

रुवाँउसे च्वंगु, सास तोता वेनं, “मेना
कारणे न्यनागु मखु । जिनं न्हापा छि थें छ्ये
बुं, कला-काय्म्ह्याय् फुकं दुम्ह स्वः, तर अफ-
सोस कि समाजया चक्रे कयका थौं जिगु श्व
हालत जुल ! छ्ये मन्त, कला मचा मन्त !
तर निर्दधि समाजया थः थिथितेसं छकनं सोगु,
मखु !” धका फुं फुं वेक सास ल्हाना सुं कं
च्वन ।

पलख लिपा हानं वेनं थथे धालः—

“समाजं भिकि धाःतले इन् स्वंकल”
उत्तमं, वेया खं वरो हे ध्यानतया न्यन ।

वेया खं सिधे साथ् उत्तमं थथे धालः—

“छि धाःगु खं वरो हे ठीक खः ।

यदि शी समाजया चाल भ्रष्ट जुया मच्चंगु,
जूसा थौं लाखों गरीबतया चितासुख मदेक
खिचाया जिन्दगी बिते याना च्वने मालि मखु.... ।
श्व फुकं स्वार्थि समाजया पापया छगु छगु नमूना
खः । स्वार्थि सामाजिकतेसं मिखां खंसां मखं
छु यानाः, थौं लाखों मनुत गुठि-गन पाः फकं
हे, छ्ये-बुं मदेका भों-भों फोगिया जिन्दगी
बितेयाय् माला च्वन । गुठि-गनया तन्तां थः
मचातेगु भविष्य ला छु थःगु भविष्य हे नं
बांलाके मफया च्वन । श्व फुकं जूगु समाजया
व्यवहार माःकथं मजुगुलि हे खः । उकि शीसं
शीगु आर्थिकया दशा स्वया कालानुसार श्व
समाजया सुधार याना छ्यमाः ।”

उत्तमरत्नया गर्वपूर्णगु खँ न्यने मात्रं
वेँया मिखां ख्वभि भर भर बल । वेँ ख्वोगु
खना उत्तमरत्नं. “छाय् छि ख्वया दियागु” धका
न्यन ।

“छिगु विचार व खँ न्यना जित तसकं
हर्ष जुल । जिगु श्व ख्वभि दुःखया ख्वभि

मखु, हर्षया ख्वभि” धका वेँनं गदुगद् जुया
घाल ।

“छिगु छु नां थें” धका उत्तमरत्नं वेँयाकं
न्यन ।

“न्हापाला जित मोतिसुन्दर धाईगु तर
आः ‘वेँ’ !.....”

मानव-जीवन व दर्शन

(चोह्न —भाजु भुवनलाल प्रधान)

गुलाफ संसारे बुयाच्चवंगु छता स्वाँ खः ।
केवल मनुतेगु दृष्टियि श्वया महत्व पाना च्वनी
—गन्धलोलुप मनुया निर्ति रसास्वादनया
समान, श्रृङ्गारप्रियपिनि तिसा, गठुया धन, जिज्ञासु
बोटानिष्ठया ज्ञान प्राप्त याय्गु साधन । मानव-
जीवन नँ गुलाफ स्वाँ थें खः । रसपिपासु
बिलासीते बिलासया उपभोग यायाँ जीवन फुना
च्वनी—थुकेया रहस्य छुं ठुइके मफु वेँ ।
श्रृङ्गारप्रियपिनि सक सिवे थः बाँलाकेत स्व स्व
जीवन सुखु चिनी—तृप्ति मजुवेँ । आपाः सेन
एहिक जीवनयात पारलौकिक सुखु सालेगु लाये
याई—गठुं स्वाँनं बने ज्याई थें । शायद् छिगु
लाखे छम्ह मनुनं जक निस्वार्थ व निष्पक्षभावेँ
अनाशक्त जुया ‘मानव-जीवन’ अर्थात् “सम्पूर्ण
प्राणी व प्राण वास्तवे छुखः” जाँचे याय्गु
स्वई—बोटानिष्ठं गुलाफया तत्त्वया रासायनिक
परीक्षा याई थें ।

फिलासफिनँ (दर्शनँ) जीवनयात परीक्षा
याय्त् स्वई । गुगु दृष्टिकोणँ ? आसे फिलासफि
नँ मनुत संसारे च्वने डासेलि मेमेगु विचार धारानं

पिहाँ वःगु छगु मखुला ? थुकेया उत्पत्तिपि
छकः दृष्टिपात याय् ।

फिलासफिया विषयले छलफल याय् मनुत
भाषा ससेलि जुईमा, भाषा सःगु शायद माका
या योनी तोता मनुष्य-योनी अर्थात् प्राणीया
उत्पत्ति संसार लुसेलि जुईमा, अवश्य नँ ।
विकाशवादी व वैज्ञानिक मतानुसार संसार उत्पत्ति
जूगु २,०००,०००,००० ति डं दत । गिब्वन
व गारिल्लौ मनुष्य रुपे परिणत जूगु अथे हे
३००,००० डं दत खँ । उब्लेनिसेँ थौंकन्हसेँ
झिड़ो ति डं न्हव तक मनुत सिमाय्, गुफाय्
शरण कया अनेक प्रकारयापि पशुतेत जक
पराक्रम क्यनेगु सिवे मेगु छुं मसः जुईमा ।
मी, अत्र सय्केगु काप थाय्गु इत्यादि सय्के
थुंका जक मनुतेसँ फिलासफियात जन्म विया
माया यानाहःगु निश्चय खः । सिन्धु—उपत्य
व इजिप्तया सभ्यताया इतिहास पुइका सिसेँ
धाय्फुकि मनुत भचा बाँलाक सभ्य जूगुयां
ऐतिहासिक प्रामाण न्या दो डं न्हव तकयागु
दु । ब्यासिकं न्या दो डं न्हव हे मनुतेसँ

फिलासफिया सृष्टि याय् धुंकल धाय् । एसा, श्व खंयात झिसँ अविवाद स्वीकार याना काय मा कि फिलासफि संसारे जन्मजगु दकसिवे अप्पोले झिदो डं दय् फु । मेगु छता । स्यूसः—पीं आधुनिक विचारकते सम्मति दु कि विकासवाद सिद्धान्त अनुसार गथे प्राटोप्रायज्म जीवया जुजुँ थौकन्हे नरयोनिथियन अथे तुं छुं समयले नरयोनिनँ मेगु योनियि विकाश जु या वनी तिनि । आ मनुतेसँ न्ह्यप्यँ तोफिका वः थें तुं मेगु योनियि परिणत जुल धाय् व उगु बखतयापीं जीवतेसँ 'फिलासफि' यात तोफिका छोइतिनिला ? वा थुकेयागु नं नापनापँ विकाश याना मेगु छुं—सफि पिकाइला ? न्ह्यपंया गति जुल धाःसा फिलासफि या आयु ता दइ मखुत ।

हानँ मेगु छता खँ । फिलासफिया आधार विना मनुतेसँ न्हापा नँ जीवन हना वयाचवन, लिपानँ निश्चय हना यंके फई । प्रमाणार्थ झि दो डं न्हावया मनुष्य-जीवन स्वयनु । प्राचीन मनुत सच्छी-निसःया कवः याना चवनी । श्व कवः थौकन्हे मानव समाजे छगु जः थें जुल । बलापीं मिसा-मिजंत जक न्हीछि नसा माः वनी शिकार याना हई । श्व फुकँ कवः या मंका धन जुई, व्यक्तिगत मखु । सदस्यतेगु न्हीछि यागु कमाई फुकँ छथाय् डों चिने हई । अले कवः—नायो—गुह्य कि कवः ले दकसिवे योग्यह्य व सकसिगु स्वीकृति ल्ययातम्ह जुई—न्ह्यलुया कवः या फुक सदस्य तेत समभावँ नयगु यिना नकी । थथे यिनेगुलियि ज्यायाय् फुपीं वा मफुपीं, मिसा मिजँ, कुल-नाता इत्यादिया आधारे छुं भेदभाव मदु । थुमीगु जीवने स्वता विशेषता खने दु—धनी-गरीबया भेदया अभाव व सकसितं समान

अधिकार दु; मिजँते व मिसाते उलि हे दक दु; व दार्शनिक तत्व-चिन्ता विना नँ उमीसँ समयानुकुल सुखमय जीवन हनाचवन । किन्तु थौकन्हे थज्यागु स्वय् आपुलु जुइधुंकल ।

अन्ततः संसारे छुं वस्तु सदा स्थायी वा वहे अवस्थाय् चवना मच्चँ । उवले निसँ थौतक अनेक प्रकारया दार्शनिक वाद पिहँ वया च्वंगु दु । मुख्यगु जक ल्याः स्वाःसाँ छगु दर्जनं यायिमखु—हिन्दु धर्म, जैनधर्म, बौद्धधर्म इस्लाम-धर्म, जोरष्ट्रियानि, (zoroastrianism), जुदाइज्म (judaism), टोइज्म (To-ism), कन्फूसितानिज्म (Confucianism), क्रिश्चियन-धर्म, सुफिज्म (Sufism), पोजिटिविज्म (Positivism), शिन्टोइज्म (Shintoism) इत्यादि । समय समयले मेन्सस् (Mencius), हान्-वेन्-क्युङ् (Han-wen-ceung), स्वामी दयानन्द सरस्वती, वयाजिद् बस्तामी (Bayazid Bastami), संघमित्रा, ओगस्ट् कोम् (Auguste Comte), एलिजाबेथ फ्राई, एन्नीबीसान्ट इत्यादि अनेक प्रकारयापीं मनुतेसँ संसारे मानव-जीवन यात सुधार याना वन । हानँ, लिपा मेमेगु वादत पिहँ वईतिनि, आयागु वादत पाना व न्हनावनी—श्व प्रतक्ष्य जु या चवन । संसारे न्हागु न्हाम्हं लुयावं चवन, बियावं चवन—स्थीर छुं सुं मजु । दर्शनशास्त्र जक गथे सधौं चवनी ?

थथे थवथवगु स्वार्थरूपी रंगित सूचँ (चश्मा) नँ स्वया मनुतेसँ जीवनयात्र पृथक २ रूपे खना चवन—काँपीसँ किसियात थें । तसर्थ मनुतेसँ न्हापाँ रङ्गित याइगु वाद-विवाद, विश्वास-अनुभवँ मन व विचार यात मुक्तयानां, पूर्ण स्वच्छ व स्वतन्त्र याना जीवनया निष्पक्षपात पारख याय्मा ।

सत्पुरुष

(चोह्न—भिष्णु चुन्द, लंका)

व्याकं इन्द्रिय संयमित पुरुषयात
सत्पुरुष धाई । सत्पुरुषपिनि नियम पालन
याईहसित नं सत्पुरुष धाई । इन्द्रियं व्याकं
दमनयाना शान्त स्वरूप जुयाः, क्लेश मदेका
चोम्हसित नं सत्पुरुष धाई । हानं पाप, अकुशल-
धर्म विरक्त जुयाः जीवनमुक्त जुयाचोपिं
आर्यपिन्त नं सत्पुरुष धाई । सांसारिक दुःखे

अतिविद्वानह्य सुमेध तपस्वी जुया च्वंगु बखते
दीपंकर दशबलया सम्मुखे प्राप्त जूगु निर्वाण-पद्
तोता, लोकवासी असंख्य देव सहित मनुष्यपिन्त
उद्धार यायगु कामनां बुद्धज्वीगु प्रार्थना यासे
सकल सत्वप्राणीया ऊपरे मैत्री, करुणा उत्पन्न
यानाः विज्यात । अतिघोरगु संसार चक्रे,
कव्वा विज्यासे चौरासी लख जुनि तक अप्रमाण



हानं २ दुःखस्यूवे स्वोक थुगु हे जन्मे संसार
सागरं पारंगत जुयाः वंपित नं सत्पुरुष धाई ।
धर्मिगु धर्मयात आर्यधर्म अथवा सत्पुरुष-धर्म
धाई ।

श्व पुरुषपिं स्वयानं अधिक श्रेष्ठ ह्री
शास्ता शाक्यमुनि जुल । वसपोल समानह्य
पुद्गल लोके गनं खने मडु । छगू समये वसपोल

दुःख कष्ट भोगयाना, दानादि स्वीगू पारमि पूर्ण
यानां विज्यात । श्वसपोलं थें दुःख कष्ट सिया
मैत्री, करुणा तथा ज्वीपिं लोके मेपिं सु दई ?

थुगु प्रकारं याय् माक्को पारमि पूर्णयानाः
वसपोल बुद्धंकर तुषित भूवने उत्पन्न जुल ।
अन दिव्य श्रीसम्पत्ति परिभोग याना च्वंगु
बखते, झिदोल चक्रवाल्या देवतापिं वयाः

वस्पोल महावीरयाके, प्राणी उद्धार यायूत जम्बु-
द्वीपे जन्म जुयया निंतिं प्रार्थना यात । अले
वसपोलं, कपिलवस्तु नगरे शुद्धोदन महाराजया
कुले, महामाया देवीया कोखे जन्मका विज्यात ।
वस्पोलया जन्म लुम्बिनि शालोद्याने जुल । जन्म
ज्वीकथं वसपोलं वै पलाञ्जिना विज्यात । पला
छ्यू छ्यू थाय् पलेस्वाँ थाहाँ वल । सकल
लोक धातु कम्पित जुल ।

लोकजनपित हित-सुख याना विज्यात ।
सद्धर्मोपदेश याना विज्यात । निर्वाण-मार्गया
कजि जुयाः विज्यात । सकल प्राणीपिं वसपोलया
शरणे वन । वस्पोलं व्यूगु धर्मोपदेश न्यनाः
काल । प्रहण नं याना काल । आचरण नं
यात । थुगु कारणं इपिं नं सत्पुरुष जुल ।
व्यवहारिक उच्चकुले जन्मज्वी मात्रं सत्पुरुष
जुई मखु । वस्पोलया धर्मानुसार आचरण यात

शान्ति याव !

(चोह्व - भिक्षु अमृतानन्द)

(१)

"माता" स्वदेश जनया थुगु धःगु भाषा
चित्ते सदा सरररं वइगू व पासा ।
तस्मात् लोक थन झी प्रियनीय भाषा
सेवा थ्वया सकसिनं नित याय खासा ॥

(२)

शास्त्रादि शिल्प मदुसा जुइगे सुखी झी ?
द्रव्यादि मित्र मदुसा प्रतिपाल गे ज्वी ?
साहित्य झीगु फुक थौं फुतसा गथे ज्वी ?
सेवा, अकिं, मजुलसा गति झीगु लूज्वी ?

(३)

मेमेगु देश लुक हे मस्वसे च्वनेगु
उद्योग जीवन फुकं सितिकं फुकेगु ।
धाथे मज्यू थथ्य च्वने मनुया समान
साहित्य जीवन फुका पशुया समान ॥

(४)

फू फू पिसं, थव मने लिक्कुनाव च्वंगु
चैतन्य रत्न नुगया उपदेश भिंगु ।
केना व लोकजनया मुखकान्ति याव !
धर्मेगु ज्योति उदये जुल, शान्ति याव !

अनंली न्यीगुदँया बैसे राज्य श्रीसम्पत्ति
त्यागयानाः भिक्षु जुया विज्यासे खुदं तक्क महा
दुष्कर तपस्या यानाः वैशाख पूर्णिया दिने
सम्यक् सम्बुद्ध जुया विज्यात । वस्पोलया रागादि
क्लेश व्याकं शान्त जुल । वस्पोल आः सत्पुरुष
महापुरुष जुल वस्पोलया धर्मयात आर्य धर्म
अथवा सत्पुरुष धर्म धका धाल । अनंली वसपोलं
थः परिनिर्वाण जुया विज्याय् मत्योतले, सकल

धाःसा जक सत्पुरुष जुई । अकिं धाल, 'न
जन्ना वसलो होति' इत्यादि । चण्डाल कुले
जन्मजुह्व सोपाक स्मेतं भगवान्या शासने द्वाहाँ
वना लिपा देवादि ब्रह्मापिसं सेवा याका च्वनीह्व
जुया वन । निर्वाण वनेगु स्रोते थ्यन धाय्वं
गृहस्थ जूसां प्रवृजित जूसां सत्पुरुष आर्यपुरुष
धाई । थ्वहे प्रकारं कल्याण पृथग्जनपित नं
सत्पुरुष धाई । मुख्यनं प्यंगु आर्यसत्य

स्यूहसित सत्पुरुष धाई । दुःखार्थ्यसत्य,
दुःखसमुदयार्थ्यसत्य, दुःख निरोधार्थ्यसत्य व
दुःखनिरोधगामिनि प्रतिपदाय्यसत्य ।

— जन्म ज्वीगु दुःख, व्याधि ज्वीगु दुःख,
मरण ज्वीगु दुःख, शोकसन्ताप पीड ज्वीगु नं
दुःख स्वः ।

सुख भोगे तःसकं मन प्यप्पुंका
आशा कायगु, हान-हानं जन्म कायगुली
आशा यायगु, कामया तृष्णा, भवया तृष्णा व
वैभवया तृष्णा यायगु दुःखया हेतु स्वः ।

ध्वहे हेतुयात पाचुक्क मदेका छुयगु
दुःखनिरोध निर्वाण स्वः ।

निम्न च्याता अंग, दुःख मदेका छुयगुया
उपाय धालसां मार्ग स्वः ।—

“(१) सम्यक्दृष्टि धालसां प्यंगू सत्य
सीका कायगु ।

(२) सम्यक्संकल्प धालसां त्यागया
संकल्प, करुणाया संकल्प व अलोभया संकल्प ।

(३) सम्यक्वाचा धालसां सत्यखं
ल्हायगु, नायुगु खं ल्हायगु, मिले ज्वीगु खं
ल्हायगु व ज्यायख्यले दुगु खं ल्हायगु ।

(४) सम्यक् कर्म धालसां प्राणीघात
मयायगु, मद्यपान मयायगु व व्यभिचार
मयायगु ।

(५) सम्यगाजीव धालसां प्राणी मिया,
हिंसा याना, शस्त्र मिया वं भत्थिवाला जुया
जीविका मयायगु ।

(६) सम्यक् व्यायाम धालसां उत्पन्न
जूगु अकुशल विचारयात मदेका छुयगु, अनुत्पन्न
अकुशल विचारयात उत्पन्न मज्जीकेगु,
अनुत्पन्न कुशल विचारयात उत्पन्न यायगु व उत्पन्न
जूगु कुशल विचारयात झन् झन् वदे यायगु, ।

(७) सम्यक्स्मृति धालसां शरीरयागु
व मनयागु ज्या-खं सधानं चायका च्वनेगु ।

(८) सम्यक्समाधि धालसां क्लेशयात
मदेका निर्वाण वनेत उपकार ज्वीगु कथं चित्तयात
एकाग्र यायगु ।”

ध्व च्यातायात अष्टांगिक मार्ग धाई ।
सर्वसाधारण रूपं धाल धाःसा उपर्युक्त
सत्य व बुद्धशासनया ज्ञान उपाज्जनार्थ उत्साह
व कोशिश याइपिन्त नं सत्पुरुष हे धाई ।

सकल प्राणीपिं सुखी ज्वीमा !

बुद्ध धर्म वृद्धिजुथाय नय मखनिगु धन्दा महु

बुद्ध धर्म वृद्धि जुगु देशे नय मखनिगु दुःख भोग यायमालि धका सुनं ग्याय्माःगु महु ।

सास्त्रज्ञ बी० सयिदन् रकर

(जर्मन्याम्ह)

“धर्मोदय”यात सुनां छुधा ?—

कलकत्ता

३-११-४७

पूज्यवर अमृतानन्दजु,

जिगु वन्दना स्वीकार याना विज्याहुं ।
अहा ! मातृभाषा धैगु अतिकं हे प्रिय तथा
मधुर खनिका ! संसारे किसिम् किसिम्या
पत्रिकात दु । इी नेपाल देशे हे नं—गोर्खापत्र,
उद्योग, शारदा हानं साहित्यस्रोत आदि आपलं
दु, गुगु स्वय बले थःगु मातृभाषाय् थें खं
बांलाक मथुसां मनानन्द । आःजा छपिसं,
तःधि चिकिधि, मिजँ मिसा, बुढा बुढी—
सकलसिनं अपुक थ्वीका काय् फइगु थःम्ह
माँया भाषां “धर्मोदय” क्यना विज्याःगु सत्यनं
जितः जक मखु परं सारा नेवातयत हर्ष तथा
प्रीति जुई ।

ख्युंसेच्चना लँ मखना च्वंपित गथे मतया जः
अथवा तिमिलाया जः परमावश्यक, अथे हे थःगु
मातृभाषाया जः मदया अन्धकारे च्वं च्वनापि
जिमित छपिसं “धर्मोदय”या रश्मिं क्यना विज्यात ।
थ्व पत्रिकां जिमि मने ज्ञानया लुखा चाय्का बिल ।

भवदीय—

आनन्दधर शाक्य

+ + + +

कालिम्पोंग

३-११-४७

[थ्व निम्न सन्देश पो कालिम्पोंग
म्युनिसिपलिटिया भूतपूर्व भाइस-चेयरमेन् श्री राई
साहव मदनकुमार प्रधान, बी० ए०, बी० एल्०
वकीलजुं छुया हःगु जुल—सं०]

माननीय सम्पादक जी,

धर्मोदयको प्रथम अङ्कको निम्ति धन्यवाद

छ । जुन आदर्श लिइ यो नेवारी भाषामा
पत्रिका प्रकाश गर्ने उद्योग गर्नुभो तेस्कोलागि
हार्दिक धन्यवाद छ । मेरो पूर्णआशा छ कि
नेवारी भाषा परिचित व प्रेमी हरुले यसबाट
यथा फायदा उठाउने छन व तपाईंको यस
पत्रिकाले देश धर्म र सामाजिक सेवा गर्न
सकोस यहि मेरो शुभ कामना छ ।

शुभचिन्तक—

मदन कुमार, प्रधान ।

+ + + +

महाबोधि सभा

सारनाथ, बनारस २३-१०-४७

श्री भिक्षु अमृतानन्दजी,

आपका पत्र धर्मोदय
महाबोधि सभा सारनाथ को, प्रकाशित होने के
बाद बराबर मिल रहा है । सभा के लिए
आपने जो पत्र भेजकर अनुकम्पा की है उसके
लिये अनेकशः धन्यवाद !

हम भी आपको यथासमय यथायोग्य
सहायता देते रहेंगे । धर्मदूत भी आपकी विज्ञप्ति
प्रकाशित करता रहेगा ।

नेवारी लोगोंको अपनी भाषा में एक
पत्र की अत्यन्त आवश्यकता थी । धर्मोदय
उस्की पूर्व पूर्ति करेगी ऐसी आशा है ।

हम आपके उत्साह में वृद्धि चाहते हैं ।
और आशा करते हैं कि आप अपने पत्रसे
बौद्ध धर्म विषयक उत्तमोत्तम लेख प्रकाशित कर
सामाजिक हितमें योगदान देंगे । धर्मोदय के
सहायतार्थ हमने पाँच रुपये भेजे हैं ।

आपका हितचिन्तक—

भिक्षु संघरत्न, मन्त्री,

महाबोधि सभा ।

समाचार

बलंबु गामे धर्मया वृद्धि—

नेपाल राजधानियां निकृति उखे पश्चिम उत्तर पाखे बलंबु धैगु गामे ३-४ सःति छ्ये दु । अन आपलं याना बुँज्या याइपिं दाजुपिं दु । अनच्वंपिं दाजुपिसं, भगवान् बुद्धया शान्ति सन्देश मसियाः, धर्मया नामं प्राणि हिंसा व मद्रूपानया प्रयोग अत्याधिक यायु ।

गत वर्षकाल जोलि अन, माननीय कर्मशील भिक्षु च्वना बिज्यात । अनच्वंपिं सकल दाजुपित वसपोलं दयापूर्वक भगवान्या सदुपदेश न्यंकाः बिज्यात ।

न्हापा अनच्वंपिं दाजुपिसं भ्यात श्वं मत्वंकं बुँ पाले हे मफु धका धाइगु । आः भगवान्या शिक्षाया प्रभावं 'च्या त्वना नं यक्को बु पाले फु' धका धया हल । आः अन गामे न्हापा थें प्राणिहिंसा व अयला श्वंया कारणे थःवंथः लवापु मजुल । थःवंथः मिले-चले जुयाः वल । अनच्वंपिं दाजुपित धर्मावबोध याकेत माननीय भिक्षु धर्मालोकं नं सदप्रयत्न याना च्वंगु दु । आः अन गामे भिक्षुसंघपित विहार छगू नं तयार याना बियगु उद्योग यानाच्वन ।

× × × ×

बंगाल मंत्रीया आगमन—

गत महिनाय् पश्चिम बंगालया प्रधान मन्त्री, डाक्टर प्रफुल्लचन्द्र घोषजु कालिम्पोंग झाःगु बखते स्थानीय नेवा समाजया प्रतिनिधित नं वयक नापलाः वन । वयक लिसे वार्तालाप यासे उक्त प्रतिनिधि तयसं दार्जिलिंग जिल्लाय् नेपायापिं प्रधान धालसां नेवा जातिपिं आपलं दुगु जूया निमित्त हरएक दार्जिलिंग जिल्लया पाठशालाय् नेवा धालसां नेपाल भाषाया छगु अतिरिक्त विषय दयका तयाबीमाः धका आवेदन याःगु बखते बंगालया प्रधान मन्त्रीं बरोहे उत्सुकतापूर्वक प्रतिनिधितयत आश्वासन बिया दिल । वथें "नेपाल भाषाया छगू अतिरिक्त विषय दयकां हरएक पाठशालाय् तया बीया न्हयो, नेवा धालसां नेपाल भाषाया पाठय पुस्तकत सम्पादन याय्माः" धका वयकनं सूचना बिल ।

+ + + +

एस० डि० ओ० यात स्वागत—

गत महिनाय् श्रीमान् मोतिचन्द्र प्रधानयात कालिम्पोंगया एस० डि० ओ० पदवि प्राप्त जूगु शुभमुहुर्तया उपलक्षस कालिम्पोंग नेवा समाजं वयकयात स्वागतयाना बरो भारी छांतं च्यापार्टि बिल ।



सभाय् उपस्थित जुयाः च्वंपि विशाल जन समूहपित सर्वप्रथम श्री नन्दु बाबुं श्रीमान् मोतिचन्द प्रधानया परिचय बिल । अनंली उपर्युक्त समाजया सभापति श्री मणिहर्ष ज्योति, एस० डि० ओ० यात समाजया पाखें स्वागतवानाः नेवा समाजया संक्षिप्त इतिहास खँ कसे— समाजया स्थापना इ० १६२७ स दके न्हापां स्वर्गीय श्री शुक्रराज शास्त्री याःगु व उगु बखते समाजया सर्वप्रथम सभापति श्रीमान् मोतिचन्द प्रधान हे जुया च्वंगु व समाजया उद्देश्य विदेशे च्वंपि नेवा जातिपिनि सिय, बुय बले ग्वाहालियानाः, खर्च-खिर्च मदया मातृ-देश वने मफया च्वंपि असहाय नेपालितया सहायता याय्गु धैगु आदि खँ कन । अन्तिमे वयकनं श्रीमान् मोतिचन्द प्रधान पुनः कालिम्पोंग देशे च्वंझाःगु बारे हर्ष प्रकाशयासे स्थानीय नेवा समाजया नाथो जुयाः तद्समाजया पुनरुद्धार याई धैगु आशय क्यना थःगु भाषण समाप्त यात । नेवा समाजया मन्त्री, श्री भाइचन्द प्रधानं नं भाषण बिल ।

तदनन्तर धर्मोदय-सभाया मन्त्री, माननीय भिक्षु अमृतानन्दं उपस्थित सज्जनपित सम्बोधन यासे श्रीमान् मोतिचन्द प्रधान एस० डि० ओ०

यात धर्मोदय-सभाया पाखें स्वागत यात । श्री मदन प्रसाद प्रधानं सभाया पाखें खाता क्खाय् कल ।

अन्तिमे; सभाषट्यात सम्बोधन यासे श्रीमान् मोतिचन्द प्रधानं सकलसितं धन्यवाद व्यूसे निम्न भाषण बिल ।

“जितः कालिम्पोंग देश प्रियतर । जि हानं थन वया छिकपिनि तथा लोकवासी जनतापिनि सेवा याय् दुगु हर्ष खः । सर्कारी नोकरीया जीवने च्वना लोक-सेवा याय् फयमा धका जि प्रार्थना याये । प्रत्येक समाजया थःथःगु सोसाइटी छगू दयमाः हानं फुक सोसाइटीया छगू मेगु सोसाइटी (Unity of Society) नं दयमा” धका धासे पुनः, “न्हागु सुधार याय् चरित्र-बल मन्त धाःसा स्वराज दुसां स्वतत्र ज्वी फैमखु । शरीर मनूया जूसां आत्मा माकःया जुल धाःसा स्वभाव नं माकःया जुई । अकिं प्रत्येक सामाजिकतयसं थःथःगु चरित्र-बल वृद्धि याय्गु स्वयमा !” धका धया थःगु भाषण समाप्त याना दिल । उपस्थित सकल जनसमूहपित बरो सम्मानपूर्वक च्यापान याकल ।

चववापासा

१०७७



वर्ष व महिनाया नामावलि

[चोह—वैद्यवर पं० आशाकाजि बज्राचार्य]

बुद्ध सं० २४६१ २४६२	विक्रमसं० २००४ २००५	शकसं० १८६६ १८७०	नेपालसं० १०६८	ईस्वी सं० १६४७ १६४८
ऋतु*	रासि	महिना	ला	मन्थ
१ गृष्म ऋतु	मेष वृष	वैशाख १ ज्येष्ठ २	वछला ७ तछला ८	मई ५ जून ६
२ वर्षा ऋतु	मिथुन कर्कट	आषाढ ३ श्रावण ४	दिल्ला ९ गुँला १०	जुलाई ७ अगष्ट ८
३ शरद ऋतु	सिंह कन्या	भाद्र ५ आश्विन ६	वँला ११ कौला १२	सेप्टेम्बर ९ अक्टोबर १०
४ हेमन्त ऋतु	तुला वृश्चिक	कार्तिक ७ मार्गशीर्ष ८	कछला १ थीला २	नवेम्बर ११ दिसेम्बर १२
५ शिशिर ऋतु	धनु मकर	पौष ९ माघ १०	पोहेला ३ सिल्ला ४	जनवरी १ फेब्रुवारी २
६ वसन्त ऋतु	कुम्भ मीन	फाल्गुण ११ चैत्र १२	चिह्ल ५ चउला ६	मार्च ३ अप्रैल् ४

* बौद्ध साहित्ये स्वंगू हे जक ऋतु खने दु । यथा :—

(१) गृष्म ऋतु (२) वर्षा ऋतु (३) हेमन्त ऋतु ।



सारनाथस मूलगन्ध कुटी विहारया

१६गुगू वार्षिकोत्सव

२७ व २८ नवेम्बर स जुई ।

२७ तारिकया उत्सव युक्तप्रान्तीया गवर्नर श्रोमती सरोजिनो
नायुड्या अध्यक्षतास अतिकं बांलाक जुई ।

श्व अवसरसः मूलगन्धः कुटी विहारे सुरक्षित जुयाः च्वंगु अति
पवित्रगु भगवान् बुद्धया अस्थि धातु नं प्रदर्शन याकई ।
सकलः भाजु मयजुपित स्वागत दु ।

मन्त्री,

महाबोधि सभा, सारनाथ, बनारस ।

“धर्मोदय”या नियम

REGD. NO. C. 3045

१—“धर्मोदय” धर्मोदय-सभाया संविधानत्वे प्रकाशित जुई। धुकिया उद्देश्य न धर्मोदय सभाया थें खः। तथापि धुकिया कर्मक्षेत्र उलि हे सीमित जुई मखु। थ्व पत्रिका प्रत्येक शुक्राक्षया प्रथम सप्ताह तकं प्याहां वई।

२—धुकिया दच्छिया चन्दा ३) जुलाया २) छगू प्रतिमा १)। न्ह्य गु महिनासें ग्राहक जुयफु। पत्रना हइगु घरी नमूनाया लागि छगू प्रति अर्थे छवया हई।

३—राजनैतिक खँ बाहिक मेगु धर्म-शास्त्र कला, सम्प्रता, पुरातत्त्व, साहित्य, इतिहास, धिति-रोति व भ्रमणात्मक खँ आदि विविध विषय सम्बन्धी लेखत थुकी छापे जुई।

४—लेख, कविता, समालोचनार्थ सफु (निगु प्रति) तथा थुगु सम्बन्धे पत्रव्यवहार सम्पादकया नामे छवया हयमाः।

५—सुं लेखक द्वारा प्रकट जुगु मतया उत्तर-दायी सम्पादक-मण्डल जुई मखु।

ग्राहकपिंत

६—प्रबन्ध सम्बन्धी पत्रव्यवहार व चन्दा, व्यवस्थापकया नामे छवया हयमा। पत्रव्यवहार याय्गु बखते थःगु ग्राहक संख्या व पूरा नां व ठिकाना छापार्थे च्वंक च्वया हयमाः। मखसा पत्रिका ध्यनि-गुली गोलमाल् ज्वीफु।

७—पत्रिका मकाय्गु जुल धाःसा अथवा थःगु

ठिकाना हेर-फेर याय्माल धाःसा लच्छिन्हो हे व्यवस्थापकयात सूचना बियामाः।

८—यथासमये पत्रिका थ्यंकः मत्रल धाःसा स्थानीय हुलाके बांलाक बुझे जुयाः अनं व्युगु जत्राव तथा लच्छिया मित्रे पौ छत्रया हल धाःसा मेगु प्रति छवया हई।

लेखकपिंत

९—सम्पादकयात लेख छवया हयगु बखते थःगु पूरा नां व ठिकाना चाया हयमाः। लेखत लच्छिन्हो हे सम्पादक याथाय् थ्यनेमाः।

१०—लेख, छले पाखे जक च्वया हयमाः। भोंया देवा व जःपाखे सी खालियाना तयमाः। आलग्व स्पष्ट व खँया त्वा (paragrahp) सीदयकेमाः।

११—लेख अथवा कविता प्रकाशित याय्गु व मयाय्गु, तनेगु ककाय्गु अथवा संशोधन याय्गुया पूरा अधिकार सम्पादक-मण्डलयात दु। अप्रकाशितगु कविता व लेख बिना टिकट खर्च लितछवया हई मखु। प्रत्येक लेखकतयत थः थःगु लेख व कविता छापे जुगु अंक छगू बिया हई।

१२—गुम्हसिनं “धर्मोदय”या ग्राहक छकरनं फिह्र बा वयां अपो दयका बिइ उहसित “धर्मोदय” छगू प्रति दच्छि तक बिना चन्दां छवया हई।

DHARMODAYA KARYALYA,

P. O. Kalimpong,

DARJEELING

Only Cover Printed by General Printing Works Ltd. 83, Old China bazar St. Calcutta.

प्रकाशक व प्रबन्ध सम्पादक—भिक्षु अमृतानन्द मन्त्री, धर्मोदय सभा, सारनाथ।